

Борысь Гринченко.

Гринченко Борысь Дмитровичъ (псевдонимы — Василь Чайченко, Ив. Перекотыполе та инши) народився р. 1863 въ Харьковському повіті, вчився у харківській реальній гимназії; довгий часъ бувъ учителемъ та служивъ у земстві. Литературну роботу почавъ р. 1881, надрукувавши въ часописи „Свѣтъ“ де-килька поезій. Написавъ Гринченко бильшъ,

якъ тридцять оповидань и чотыри повисти: „Соняшний промѣнь“, „На розпутті“, „Середъ темной ночи“ (Кыивъ, 1901) та „Пидъ тыхымы вербами“ (1902), такожъ п'ять драмъ та комедій: „Ясни зори“, „Нахмарыло“, „Степовый гистъ“, „Середъ бури“ й „Арсень Яворенко“ (друковани р. 1902 въ Черныгові). Повисти й оповидання Гринченкови друкувалися переважно въ „Зори“, а потімъ окремыми виданнями: „Твори Василя Чайченка“, тры томы (у Львові, 1891—1892), „Хатка въ балци“ (Черныгивъ, 1897), „Оповидання“ (1899); частину поезій Гринченковихъ зібрано въ збіркахъ: „Пидъ хмарнымъ небомъ“ (Львівъ, 1894), „Писни та думы“ (Черныгивъ, 1895), „Кныга казокъ виршомъ“ (Одесса, 1895), „Байкы“ (Черн., 1895) та ин. Опроче самостійныхъ творизъ, Гринченко переклавъ зъ нѣмецького виршомъ Шиллерови драмы: „Вильгельмъ Телль“ та „Марія Стюартъ“; перекладавъ такожъ поезіи Шиллера, Гейне, Гете та иншихъ. Для народнои й дѣтячої литературы давъ чымало оригінальныхъ праць та переробокъ: жытепысы Гуттенберга, Гарфильда, Ив. Котляревського, Гр. Квиткы, Е. Гребинкы; „Середъ крыжаного моря“, „Велька пустыня Сахара“, „Финляндія“, „Робинзонъ“, „Про гримъ та блискавку“, то-шо. Зъ р. 1894 выдае въ Черныгові дешеви кныжки до народнього чытання (доси выйшло 47 кныжокъ популярно-наукового та беллетристичного змисту); р. 1895—99 выдавъ тры томы „Этнографическихъ матеріаловъ“ (у Черныгові), р. 1900—„Каталогъ музея украинскихъ древностей В. В. Тарновскаго“, т. II, этнографичну збірку „Изъ устъ народа“; р. 1901 библиографичный покажчыкъ—„Литература украинскаго фольклора“ та жытепысы Кулиша, Ганны Зарвинокъ, то-шо. Гринченкови розвидкы педагогични, публици-

стычни, крытычни, исторычно-литературни та ин. друкувались по всякихъ журналахъ, а переклады його творивъ йсть мовою російською та чеською. Така численна й рижностороння діяльність Гринченка дає йому право на місце въ першому ряди середъ діячівъ українськихъ.

Литература: 1) Огоновський—Исторія литературы руськой (украинської), ч. III, 2) Южаковъ—Дневникъ журналиста (Русское Богатство, р. 1895 кн. X), 3) Большая Энциклопедія, томъ VII, стр. 607,—4) Revue des traditions populaires, 1897, № 2; 5) Этнографическое Обозрѣніе, 1898. № 1.

Г а л и м а.

1.

Могутный баша на галеру вступивъ,—
Надходить кривавее дило:
Изъ Дыкого поля, зъ широкихъ степивъ
Зновъ хыжее птаство злетило;
По Чорному морю гуляють чайки,—
На мисто турецьке плывуть козаки.

2.

Дать добрую одсичъ баша имъ хотивъ,—
Зъ имъ вѣйсько й гремучи гарматы:
Хай джавры невірни пррочыхъ сынивъ
Не сміють изновъ турбуваты!
Одъ пышныхъ галеръ вже хвylene вода,—
Роскишный харемъ свіі баша покуда.

3.

Въ хареми вродлывыхъ винъ кынувъ жинокъ—
Квитки зъ опивденного краю—
И квитку найкращу зъ тыхъ пышныхъ квитокъ,
Вродлыву, мовъ гурія зъ раю,
Галиму покынувъ, мылійшу за всіхъ,
Жыття його щастя, утиху зъ утихъ.

4.

Зъ далекого краю ии винъ узявъ,—
 Зъ тии жъ степовой краины;
 За пышную вроду надъ всихъ покохавъ
 Дочку карооку Вкраины;
 Роскошамы, шастямъ ии винъ повывъ,—
 Не згадуе бильшъ вона ридныхъ степивъ.

5.

Въ хареми Галима зосталась. Вона
 Зъ походу башу выглядае,
 Безъ мылого—трошки неначе сумна
 У пышнимъ садку похожае.
 Тамъ бьютъ водограи, тамъ пахнутъ квитки,
 Про щастя й кохання спивають пташки.

6.

И день такъ, и другой, и третій мына—
 Докучыло ий дожыдання!
 Четвертый—и чуетъ зъ садочку вона
 Звытяжськее зъ бою вертання.
 За лыстямъ сховавшысь, вона одного
 Очыма шукае—коханця свого.

7

Ось йиде коханий, конемъ выграва...
 А що жъ то везуть коло його?
 На ратыщи мертва стремить голова—
 Здобутокъ одъ бою страшного.
 Отаманъ козацькый колысь ии мавъ,
 И въ його баша ии самъ одрубавъ.

8.

Звытяжства ознаку, здобутка того,
 На славу пророчои сылы,

Велыть винъ поставыть край двору свого,
Щобъ люде уси зрозумили,
Що вміе винъ тяжко карать ворогивъ...
И въ двиръ переможець-баша уступивъ.

9.

Галима жъ дывылась... И очи їи
Такъ страшно, такъ дыко глядили,
Немовъ бы останни хвылыны свои
У тій голови вони вздрилы.
Пизнала, пизнала безщасна въ ту мыть,
Чыя голова тамъ ганебно стремыть!

10.

Пизнала того, за кымъ сльозы лылись,
Кого въ риднимъ краи кохала;
Пизнала ти очи, уста, що колись
Такъ палко вона цилувала!
Погаслы ти очи, склепылысь уста
И кровъ на чоли запеклася густа.

11.

Пизнала уже, и теперъ вона зна,
Кого на роскоши зминяла,
И все, що забула, згадала вона:
И ридну краину згадала,
И виру Хрыстову, и батька свого...
И сердце вмистыть не здолало всього.

12.

Скрыкъ дыкый, страшный розитнувся и затыхъ,
И збиглысь на скрыкъ изъ свитлыци—
Знайшлы вони скоро въ трояндахъ густыхъ,
Галиму знайшлы слугивныци:
Въ садку, де спивалы про щастя пташкы,
Надъ мертвою тѣхо схылялысь квиткы.

Вона співа...

Вона співа—и серця порывання
У згуки ти вона перельва,
Горять огнемъ безмирного кохання
Іи писень пекучіи слова.

Вона співа—и очи молодіи
Яснійшъ одъ зорь засялы из-пидъ вій...
О, скільки въ ихъ незломной надіи,
О, скільки въ ихъ на шастя любыхъ мрій!

Нехай співа, нехай ти спивы ллються,
Хай очи ти и сяють, и сміються,
И хай огонь кохання въ ихъ горять!

Нехай співа! У-друге вже така
Не зацвите весна їй золотая,
Яка цвите въ души їи въ сю мыть!

Не гордуй ты жыттямъ молодымъ,
Не журысь безнадійно надъ имъ,
Не кажы, що не вміешъ робыты
Тымъ, що ты доси робыть не могла;
Не кажы, що не хочешъ ты жыты,
Що радючы въ яму бѣ лягла:
Носышъ сылы въ души молодіи—
Не зрикайся завчасно надіи!

И покынь ты даремный свій страхъ:
Онъ розлигся шырокий твій шляхъ.
Ни, жыття ще твое не мынулось,—
Почалося воно, молоде:
Ты недавно до його прочнулась
И воно тебе тилькы ще жде.
Соромъ сылу въ души своїй маты
И на працю їи не виддаты!

И не думай про те ни на мыть,
Що не зможешъ ничего зробыты:
Ты такъ палко и шыро кохаешъ
Свій убогий и ридный свій людъ,—
И невже жъ ты ще доси не знаешъ,
Що любовь зможе горы звернуть?
Ни, хто шыро уміе любыты—
Може безличъ мижъ людьмы зробыты!

Не гордуй ты жыттямъ молодымъ,
Не сумуй безнадійно надъ имъ
И початкы святои надіи
Ты зневир'ямъ тяжкымъ не давы;
Вирь у сылы свои молодіи
И весела й щаслыва жывы.
Але жъ мусышъ те щастя прыдбаты
На роботы для ридной хаты!

*
* *

И моылася я, й сподивалася я,
Чы не гляне хочъ разъ любо доля моя.
И мыналы лита, дожыдала іі,
Та даремни булы сподивання мои,—
Не диждалася я... И мынулы лита--
Въ серци пустка нима, я теперь вже не та!
На роботы тяжкій звикувала жыття—
Воно марно пишло, все пишло безъ пуття.
И недоля моя й досі давить мене,
И та праця тяжка станъ недужый мій гне,
И вже слипнуть одъ слизь очи кари мои,
А все доли нема—не диждалась іі!..
Ни родыны нема, ни дружыны нема,
Свить шырокий усимъ, а мени винъ—тюрма!

*
* *

Хвыля за хвылею плеще й зныкае;
Зныкла—и слиду за нею немае...
На що з'явилась и втопла у мори —
Хто тее знае сказаты?
Те, що зныкае въ безкраймъ простори,
Знову чы може вставаты?

Я—така хвыля въ сьому свитовѣму
Мори таемному, мори хысткому...
На що з'явивсь и умерты я маю—
Хто тее може сказаты?
Мучусь, радію, клену и кохаю—
Все,—щобъ у ями сховаты!

О, дороги мои—ти, що такъ дуже
Васъ мое сердце кохае недуже!
Такъ, якъ и я, вы, души мойй мыли,
Втопнете въ мори хысткому.
Де жъ мы зустринемся—зъ хвылею хвыли,—
Те невидомо никому.

*
* *

Витеръ вые, плеще хвыля,
Човенъ хоче потопыть,—
Ты жъ керуй туды спокійно,
Де твоя мета горыть.

*
* *

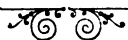
Сонце сяе; вабыть душу,
Усмихаючысь, земля,—
Ты жъ керуй туды спокійно,
Де горыть мета твоя.

а д і и.

Поглянуло сонце зъ небесъ ласкавійше,
Пивденнымъ повіяло витромъ
И выразно такъ у холоднимъ повітри
Запахло весною, весною, весною!..
Заплющую очи—
Не бачу ни білого снігу,
Ни голыхъ деревъ,
А чую неначе тихесенько-тихо
Шепоче вгори надо мною зеленее лыстя...
А я на шовковій травыци
Лежу й надо мною
Весели схыляються квити,
И пахнуть, и въ вичи мени зазырають
И кажуть мени: „не журыся!
Стомыла поранене серце зима ся гнитюча,
Намучыла хворіи груди,—
Але те все зныкне: на тебе весна вже дихнула!
Впывайся, втягай соби въ хворіи груди
Солодкіи пахощи наши
И будешъ здоровый та дужый,
И знову веселе жыття засміється тобі“...
Я знаю се добре
И я розкрываю уста свои, хочу дихнуты,
И гостре холодне повітря
Пронызуе хворіи груди мени.
Я зъ болю росплющую очи,—
А снігъ навкругы ще й не думавъ рушаты,
И голи дерева, якъ мертви, стоять...
Ой ни! не диждусь я пахущыхъ квитокъ!..

р о з а.

Мовчки насунулы хмары
И заляглы округы,
И потемнили видразу
Луки, поля и лугы.

Трипалось лыстя, мовъ зъ ляку;
Гнулысь до-долу квиткы;
Ледве плескалася ричка;
Мовъ повмиралы пташкы.

Тыша страшна и нимая...
Ясно-блыскуча стрила
Небомъ счорнилимыъ пробигла,
Хмару вогнемъ обвыла;

Мыть ще йедына—й одразу
Вдарыло громомъ страшнымъ,
Наче хыталося небо
Й свить захытався изъ нымъ.

Лякомъ прыгничени, ждалы
Смерты поля та гаи...
Крапнула крапля и друга—
И полилысь течіи!

Довго зъ похмурои хмары
Воды потопомъ лылысь,
Довго громы гуркотили,
Блыскавки въ хмарахъ вылысь;

Довго здавалось, що небо
Землю втопять завзялось,
Поки аж хмара поблидла,
Высоко сонце знялось.

Зазеленили, засяли
Луки, поля и луги;
Радисно хвыля моторна
Плеще въ свои береги;

И голоснійшъ, веселійше
Защебетали пташки,
И запашнійше запахлы,
Сяючи пышно, квиткы.

И до блакытного неба
Вся усмихнулась земля—
Рики и горы зъ лисамы,
Луки, степы и поля.

а поли.

.....

Рлыснулы вже косы, упалы покосы,
Рядкамы снопы полягали;
Пидь сонцемъ пекучимъ изъ лыхомъ гнитючимъ
У поли уси працювали.

Ни писни, ни слова—затыхла розмова:
Вся сыла пишла на роботу;
Зъ облыччя, якъ сльозы, течуть на покосы
Струмочки горячого поту.

Вже сонечко ныжче и вечирь все блыжче—
Не роблють потомлени руки:
Зйды, ничко, тихо, сховай усе лыхо,
Вкрый груди, знеможени зъ муки!

И ничь наступае, плыве-выплывае
И сязе срибломъ мисяченько...
Вже край и роботи... Забувши турботы,
Сплять батько, и доня, и ненька.

Зирки жъ середъ ночи, якъ Божіи очи,
Зъ високого неба сіяють,
Тыхесенько-тихо на людськее лыхо,
На стомлений людъ поглядають...

либоробъ.

Я убогий родивсь, и въ ти дни,
Якъ вмирать доведеться мени,
Тилькы горе та стомлени руки
Та ще сердце, зотлилее зъ муки,
Я зложу у дубовій труни.

Не вельке я поле з'оравъ,
Та за плугомъ никола не спавъ.
Що робывъ, те робывъ я до краю
И всю силу, що мавъ я и маю,
На роботу невпыннуу клавъ.

На тимъ поли каминня було,
Поле все бур'яномъ заросло,
Зупынявся мій плугъ на тимъ поли,—
Та не кыдавъ робыть я никола,
А гостривъ свій лемишъ, чересло.

У годуу, въ негоду я тамъ—
Безъ роботы погано рукамъ!
Нехай дощъ и кризъ драну свытыну
Сиче згорблену працею спыну,
А спочынку соби я не дамъ!

Скильки поту свого я проливъ,
Скильки силы я тамъ положывъ!
Та дарма! бо поорана ныва
Намъ давала багатіи жныва:
Я недурно невтомно робывъ.

Таки жныва зазнавъ я не разъ,
А теперъ вже мывуся мій часъ:
Я вже чую:—останнее лито
Бачу я золоте свое жыто,
Бачу, нывы шырокіи, васъ.

Мои диты зберуть урожай...
Усьому наступае свій край,
Винъ прыйшовъ и мени: въ домовыну
Я иду и на-вики спочыну,—
Мои жъ диты зберуть урожай!

Мои диты—дочки и сыны,—
Уси вкупі зібравшысь, воны,
Якъ почнуть до обиду сидаты,
Будуть хлибъ, що прыдбавъ я, ламаты
И згадають мене у труни.

И за те, що працюючы змигъ
Згодуваты и выкохаты ихъ,
То про мене въ ихъ згадка не згыне,—
Писля мене ще довги годыны
Мое дило не вмере середъ ихъ.

Такъ, я вбогый родывсь, та въ ти дни,
Якъ вмирать доведеться мени,
То не соромъ си стомлени руки
И се сердце, зотлилее зъ муки,
Положыты въ дубовій труни!...

мутни қартыны.

Убогіи нывы, убогіи села
Убогый, обшарпанный людъ,—
Смутніи картыны, смутни-невесели,
А иншихъ не знайдешъ ты тутъ.

Не ставъ бы дывытысь, схотивъ бы забуты,
Такъ сылы забуты нема:
То ридніи села, то ридніи люде,
То наша Вкраина сама!...

р ы й д е.

Р, прыйде, запевне, той день,
Що мы видпочынемъ одъ мукъ
И скынемъ зализа важки
Зъ извязаныхъ стомленихъ рукъ!

О, прыйде, запевне, той день,
Що гнить и неволя и кровъ—
Все зныкне на-вики, й тоди
Подужа святая любовъ!

Безсылый не знатыме бильшъ
Одъ дужого въ часъ той наругъ,
Народови руку подасть:
Народъ—його братъ, його другъ.

О, прыйде винъ, прыйде той день,
И хвальный та радисный спивъ
Поллеться по свитови скризъ
Изъ усть у людей, у бративъ!

Про волю и щастя, й любовъ
Казатымутъ дывни писни,
Вищуючы людскости ихъ
На довги, довишніи дни!...

ОДЫВЫСЬ.

Подывысь: весна устала,
Сыпле пышнымы квиткамы;
Подывысь: веселымъ птаствомъ
Ожылы степы зъ лисама;
Подывысь: въ безкраимъ неби
Сонце-велетень палае;
Подывысь: жыття устало,
Дни пышають золотіи;
Подывысь—и встань до праці
Повный сылы и надіи!

о праці.

Праця йедына зъ недоли насъ вырве,—
Нумо до праці, браты!
Годи лякатысь! на дило святее
Смило мы будемо йты.

Праця йедына намъ шляхъ уторуе,
Довгый той шляхъ и важкый,
Що ажъ до щастя и доли прямее,—
Нумо до праці мерщій!

Праця не згыне мижъ людъмы даремне:
Сонце засвѣтитъ колысь—
Дякою насъ тоди люде згадають,—
Нумъ же до праці берысь!

Хочъ у недоли й нещасті звикуюмъ,
Долю онукамъ дамо!
Мы на роботу на свѣтъ народылысь,
Мы для борні живемо!

Смильво жъ, браття, до праці ставайте!
Часъ наступае—ходимъ!
Дяка и шана робитныкамъ шырымъ,
Соромъ недбалымъ усимъ!

